

PUNANE

Sünopsis

Mart Kivastik

1946. aasta 29. novembril leiti ENSV peaminister Johannes Vares oma Kadrioru korteri vannitoa põrandalt surnuna. Johannes Vares oli endale kuuli pähe lasknud. Tema juurest leiti hüvastijätukiri oma naisele Siutsule tema Poisult.

Barbaruse päris nimi oli Vares, aga kuna see ei olnud liialt silmapaistev, hakkas ta Barbaruseks. Poisuks kutsub Barbarust tema naine Siuts, kelle õige nimi on Emilie. Nad tutvusid, kui Siuts põdes tiisikust ja Barbarus ravis ta terveks. Siuts, kes oli Narva töölispere tüdruk, kolis Barbaruse juurde Pärnusse. Pärnu ja Narva elu olid kui kaks eri maailma. Järsku oli Siutsul kõik olemas! Siutsul ei ole vaja isegi Pariisi sõita, see tuuakse talle koju kätte. Doktor Barbarus on Pärnu rikkamaid mehi. Ta aina töötab, päeval arstina, kelle juures kõik saavad abi, rikkad suure raha eest, vaesed teinekord isegi ilma, öösel kirjutab Barbarus luuletusi ja avaldab neid oma kulu ja kirjadega. Luuletajana ei ole ta eriti tuntud, pealegi elab kirjandus Tartus ja Tallinnas, Pärnu on kunsti tagahoov. Siutsul pruugib vaid näppu liigutada ja ilmub Hilda, nende teenija. Ta koristab ja teeb kohvi, ta on täiuslik koduabiline, samas on ta ise peaaegu nähtamatu. Vahel jääb ta muidugi jalgu, aga mis sa teed. Siutsu Pärnu elu on mugav, aga igav. Katsu ise elada, kui sul pole midagi vaja! Siuts tahaks midagi, ise ka ei tea, mida. Ära!

Barbari parim sõber on koolivend Johannes Semper hüüdnimega Asm. Asm nagu Barbargi on kirklik frankofiil, ta elab oma naise Auroraga Tartus ja on ajakirja Looming peatoimetaja, mis on eesti kirjanduse tähtsaim ametipost. Aurora on lootustandev pianist. Asm ja Aurora käivad Barbarustel Pärnus külas, nad mängivad tennist, arutlevad teatri ja prantsuse luule üle või siis räägivad eesti kirjanduselu taga. Õhtuti saab minna ohvitseride kasiinosse, sinna koguneb Pärnu eliit. Barbarusele antakse Pärnu kirjandusauhind, kodus peol kohtub Siuts Heiti Talvikuga ja on temast ja tema luulest lummatud. Barbarus näitab Asmile oma uusi „mänguasju“, kirjutusmasinat ja telefoni. Ainult et keegi ei helista talle, nende telefon on Pärnus ainuke. Tallinnas neid muidugi on, elu ongi Tartus ja Tallinnas. Barbarus muudkui ohkab, ta ei ole õnnelik, kui Siuts ei ole õnnelik. Ta vahetaks kõik oma telefonid Siutsu õnne vastu!

Ühel päeval telefon heliseb. Aastal 1937. Räägitakse vene keeles. Helistab TASSi korrespondent Pjotr Izmestjev. Izmestjev ja Barbarus kohtuvad Kreekas helesinise mere ääres. Tuleb välja, et Venemaal tahetakse välja anda Barbaruse luulekogu 100 000 eksemplaris. Venemaa hoolib Barbarusest, mitte nagu Eesti. Barbarus kutsutakse Moskvasse. 1940. aastal helistab Izmestjev uuesti. Seekord ei räägita enam luulekoogust. Barbarusel tuleb hakata tulevase ENSV peaministriks. Nad kolivad Siutsuga Tallinna, Barbarusest saab peaminister, Asmist haridusminister. Eesti astub Nõukogudel Liitu, Barbarus on reetnud nii Eesti kui enda, aga peab end ikka veel Eesti patrioodiks. Siutsule Tallinnas meeldib. Ta kohtub isegi Heiti Talvikuga, aga Talvik ei räägi reeturitega. Tühja kah! Siuts ju teab, et tema Barbarus tahab Eestile vaid head. Hilda on hirmul, ta kardab seda, mis tuleb. Ta aimab, et Barbaruse kolm tilka verd läheb neile maksma kolm elu.

Pärast sõda pole venelastele Barbarust enam vaja. Eesti asju ajab nüüd Stalin ise. Barbarused konutavad koos Asmiga sõja ajal Venemaal, nende paremad sõbrad tapetakse või viiakse Siberisse. Kel veab, pääsevad üle mere Rootsi. Kui sõda läbi saab, tulevad Barbarus ja Siuts Tallinnasse tagasi, aga nende õnn on otsas, armastus on otsas, närvid ka. Heiti Talvik arreteeritakse, ta sureb vangilaagris ja Barbarus ei saa teda kuidagi päästa. Barbarus läheb haiglasse, aga tuleb sealt veel haigemana tagasi.

1946. aasta novembris leitakse Barbarus oma Kadrioru vannitoast surnuna. Kas ta tappis end ise või venelased, ei saa me kunagi teada. Siuts mürgitab end, Hildal soovitatakse kaduda. Hilda kaobki. Neid kolme poleks justkui kunagi olnud.

PUNANE

***Treatment* Mart Kivastiku romaani „Sure, Poisu!“ järgi**

Kui elu muutub katastroofiks, täiesti valel põhjustel

See on lugu reeturist. Pärnu luuletajast ja hilisemast ENSV peaministrilt Johannes Vares Barbarusest ja tema naisest Siutsust. Barbaruse lugu algas nagu muinasjutt, aga lõppes õudusunenäoga, milles kaotasid elu nii tema ise kui Siuts.

Homnikusöök 1946. aastal. 29. november, Kadrioru loss Tallinnas.

Teenija Hilda (60) seisab Vareste söögitoa nurgas, kohvikann väriseb käes. Varesed söövad hommikust. Lauas istub ENSV Ülemnõukogu presiidiumi esimees Johannes Vares Barbarus (57) koos naise Emiliega (49). Omavahel hüüvad nad üksteist Poisuks ja Siutsuks, aga hellitusnimesid sel hommikul ei kuule. Toas on jäine vaikus, Barbarus on äsja saabunud Moskvast, ta närvid on krussis, ta tervis on mokas, kogu ta elu on! Siuts tahaks teada, miks Barbarus ei päästnud vanglast Heiti Talvikut, nende ühist sõpra luuletajat. Ka Barbarus ise oli kunagi luuletaja. See kõlab nagu unenägu, see endine elu. Järsku seda ei olegi olnud? Järsku neid kedagi ei olnud? Raadiost tuleb Nõukogude propagandat, Barbarus peidab end ajalehe varju. Siuts nähvab Poisule midagi salvavat ja lahkub. „Poodi või kuhugi“. Hilda tahaks vaikselt nutta, nii halvasti on kõik, aga ta ei julge ja sest poleks ju kasu. Enam. Millestki pole enam kasu. Nad on kõik elusalt lõksu püütud. Barbarus üritab veel Siutsu kallistada, aga Siuts sellest ei hooli. Kallistagu oma kommuniste Veimerit ja Karotamme. Need peaksid varsti Kadrioru saabuma.

Julgeolekuohvitser Tähemaa, Varese ihukaitsja, tõmbab ukse taga suitsu, Hilda hakkab nõusid koristama, kui kostab kolksatus. Või pauk? Igatahes imelik heli. Hilda jääb kuulama. Heli tuli justkui vannitoast. Hilda läheb vaatama, aga vannitoa uks on kinni. Tähemaa kutsub appi oma ülemuse, seltsimees Klaus. Kahekesi saadakse uks lahti... vannitoa vaatepilt on kole, seltsimees Vares vedeleb surnult põrandal, kuulihaav rinnus. Vannituba on verd täis, sealsamas on Barbaruse hüvastijätukiri.

Tund hiljem on korter rahvast täis. Kohal on Vareste arst seltsimees Mardna, seltsimehed kommunistid ENSV parteijuhid Karotamm ja Andresen. Hilda on hirmust poolsurnud, aga teda ei panda tähele, teenijad jäävad teenijateks,

hoolimata riigikorrast. Seltsimees Vares on lollis asendis, jalg on kuidagi ukse ette jäänud. Doktor Mardna oletab, et seltsimees Vares tappis end sellesama Waltheri relvaga, mis tal käes oli. Et midagi sellist toimub, võis ju karta. Viimasel ajal oli Peremehega igas mõttes kehvasti. Vaene Hilda üritab aru saada, mis nüüd temast saab, aga keegi ei pane teda tähele. Kõik on enda pärast mures. Andresen võtab Moskvasse kõne, oodatakse suuniseid. Ilma Moskvata ei juleta midagi ette võtta. Moskva alles mõtleb, seisukoht alles kujuneb.

Kui Siuts poest tagasi tuleb, loeb seltsimees Andresen ülejäänutele Varese kirja ette. Kirjast selgub, et seltsimees Varese sai eluisu otsa. Kirjas palub Poisu Siutsult andeks, et nii läks, aga ta armastab teda endiselt! Väga! Siuts ei saa esialgu üldse millestki aru, siis tormab Karotammele kallale, tema arvates on Karotamm kõiges süüdi! Heiti vangistuses ja nende elu nurjumises. Seltsimees Varese jaoks on aga košmaar lõppenud. Tähemaa ja Klaus viivad ta bussiga surnukuuri.

Surnukuur näeb välja nagu surnukuur, õudne. Seal on vähe valgust, kohutav hais ja laibad. Isegi surnute juuresolekul on Klausil ja Tähemaal hirm, et neid võidakse pealt kuulata. Aga kõht on tühi. Alustuseks toimub lõuna, alles siis seltsimees Varese pesemine. Meestel on võileivad kaasas, nad mugivad süüa ja Tähemaa räägib Klausile, mida ta Varedest teab. Seltsimees Vares ei olnud ju kohe seltsimees Vares, vaid lihtne Pärnu arst, kellele lihtsalt ei meeldinud omaenda nimi. Juba lapsest saadik! Ta ei tahtnud olla Vares, ta tahtis Barbaruseks. Hiljem kohtus ta Emilie ehk Siutsuga, kelle ta tuberkuloosist terveks ravis. Too oli lihtne Narva tüdruk. Vares ja Siuts armastasid teineteist väga, kõik oli hästi! Aga nüüd on seltsimees Vares surnud. Või tapeti? Tähemaa räägib sosinal, sest isegi laipadel võivad olla kõrvad. Aeg on selline. Ka surnud seltsimees Vares vist jälgib neid? Nii tundub. Räägitakse, et toimus enesetapp, ja siis teatakse, et Veimer ja Karotamm olla Varest sundinud ennast maha laskma. Aga sellest ei julge isegi kõvasti mõelda. Klaus igatseb vaid pensionile. Elusalt! Aga esiteks tuleb seltsimees Vares ära pesta. Seltsimees Vares on hästi söönud, tema pesemine on raske töö.

Hilda on koos Siutsuga Kadriorus. Siuts üritab Kadrioru lossi korteris magama jääda. Und ei tule, ta on üksi pimedas, rotid jooksevad ringi. Siuts on hulluks minemas. Kõik tundub õudne. Ta kuuleb erinevaid hääli. Need hääled segunevad õudusunenäoks. Siuts nutab, hoiab kõrvu kinni, ta ei suuda enam, ta on oma unenäos vangis, ta ei pääse enam unenäost välja ...

... ja saabub valgus. Tuppa astub Poisu, särav ja heatujuline nagu alati, ta tõmbab kardinad eest! Päike. Nad on Pärnus, aastal 1930. Siuts on veel noor, ultramoodsas kleidis, Poisul on jahiülikond seljas. Poisu näitab Siutsule nende uut maja. Siuts sammub Poisu järel, terve alumine korrus on nende päralt, kaheksa tuba! Seal on kõik, mis eluks vaja, Poisu vastuvõturuumid, arstikabinet, tema öine lemmikruum, kus ta luuletab, ja magamistuba ning Siutsu buduaar, mille sisu on tellitud Prantsusmaalt, isegi tapeet, kas pole uhke? Ja seal on keegi veel, keda ei tasu karta, see on Hilda. Nende teenija, aga selle võib iga hetk minema saata. Kas pole tore? Ja Ferdinand, Barbaruse truu jahikoer. Vilista kumba tahad, Hilda ja Ferdinand tulevad! Barbarus särab, aga Siuts näib õnnetu. Barbarus tunneb end kui kuidagi plindris. Siuts näib murelik, ta aina ohkab. Ta tahaks ära, ütleb Siuts vaikselt. Poisu on meelegaheitel. Ta on maailmatasemel arst, kes tunneb inimest läbi ja lõhki, aga teadus ei küüni uurima armastust, ta ei tea, kuidas Siutsu õnnelikuks teha.

Barbaruse arstikabinetti astub tema vana sõber klassivend Johannes Semper (45), elegantne mees, luuletaja ja tõlkija, frankofiil, intelligentne mees, kes tunneb moodi. Barbarus ravib parasjagu hullu skisofreenikut. Tema meetodid on ülmodernsed, sarnanevad piinamisega, aga sellega teenib ta raha. Semper on pisut kohkunud, aga ju siis nii on. Semper on koos naisega Pärnusse puhkama tulnud. Tema naine Aurora on Siutsu parim sõbranna ja klaverivirtuoos. Naised ajavad aias oma jutte, mehed toas oma. Barbarus kahetseb, et Semperid terveks suveks ei jää. Ilma Semperiteta on Pärnus kuidagi umbne! Siuts on Auroraga koos olles alati heas tujus! Ja mille järgi siin elu käib? Ikka Siutsu järgi. Aga Siutsu võib iga hetk tabada migreen. Barbarus elab luksuslikku elu, aga ei näi õnnelik, tundub Semeprile. Barbaruse jutt lõpeb alati ohkamisega. Barbarus näitab Semperile oma uusi asju, kübarat ja trükimasinat. Trükimasinat Semper kardab, et kas mitte hing ei kao nii loomingust? Barbar ei karda midagi, ta usub tulevikku. Ta kavatses osta ka telefoni!

Minnakse tennist mängima. Naised istuvad tribüünil ja räägivad omavahel iseendast, mehed mängivad omavahel ja räägivad puhkepausidel naistest.

Mängu ajal selgub ohete põhjus, Siuts tahab ära! Igatseb! Mida, keda või kuhu, pole aimugi! Naised, noh! Aga praegu on kõik hästi. Neil on ees nädal tennist, ujumist ja veini. Ei mingit tööd. Varesed ja Semperid promeneerivad Pärnu rannapromenaadil, kohtavad kohalikku aadelkonda, isegi tallinlasi, tõstavad kübaraid, arutlevad tõlgete üle. Mis see telefon maksab? uurib Semper lõpuks.

Barbarus ei taha sõpra solvata, Semper ei saaks elus nii palju raha kokku, temalgi oleks raske, ikkagi poole kuu palk - 250 krooni!

Jalutuskäik rannapromenaadil muutub leinarongkäiguks 1946. aastal sügisel. Üleni must Barbaruse matuserongkäik venib aeglaselt Estonia uksest sisse. Ainuke, kes on valge suveülikonna selga unustanud, on Semper, kes üritab end rahva hulka ära peita. Krapist kostab järelehüüe, lahkunud kommunistile seltsimees Johannes Varese Barbarusele. Kirstu tassib neli meest, teiste hulgas Klaus ja Tähemaa, kirst asetatakse keset Estonia kontserdisaali lava. Siuts seisab lahtise kirstu kõrval ja näpib pärjalt okkaid. Kogu põrand saab okkaid täis. Räägivad ikka needsamad Karotamm, Andresen, Veimer. Kõik lahkuvad. Jääb vaid Andreseni sekretär Nadja, kellel paluti uurida, mida Barbarus enne surma luges. Andresen on ju kirjandusnimene. Siuts ei tea, mida vastata, ta poeb Poisu kõrvale kirstu peitu, sulgeb silmad ja kuulatab ...

... merd, meri ja kajakad tulevad läbi lahtise akna magamistuppa. Siutsul ja Poisul ei tule und. Nad peavad sosistama, sest Semper ja Aurora magavad ülal toas. Poisu nägi halba und, kuidas ta I maailmasõja ajal mahalaskmistel pulssi mõõtis ja veel! Et ta justkui osaleks iseenda mahalaskmisel? Ja mõõdaks omaenda pulssi? Ja pulssi ei ole! See pole ju võimalik? Siuts keerab kõik naljaks, nad kipuvad hoopis amelema, kui sisse astub sõber Semper, kes otsib tualetti. Just selline on nende Pärnu suvi. Justkui illusioon! Ilma Siutsuta pole sel kõigel mõtet, Poisu lubab, et ei lahku Siutsust iial.

Pärnu raamatuaasta auhind antakse pärast pikki vaidlusi Barbarusele. Auhinda vastu võttes peab Barbarus kõne, kus ta solvab nii linnapead, Pärnut kui Eesti riiki. Mida muud võiski talt oodata? Skandaalile järgneb kõige uhkem pidu, Barbaruste kodus, šampanja ja kaaviariga. Sinna kogunevad kõik sõbrad, tõeline rüütel kapten Parek abikaasaga, Semperid muidugi, ja Barbarusel ongi uus mänguasi, telefon! Aurora ei suuda uut telefoni ära imetleda. Kuigi see telefon on Pärnus ainuke, pole kellelegi helistada. Aga küll ta ükspäev heliseb.

Hilda jookseb nagu hull, küpsetab, peseb, toob lauale, viib ära, teda ei märka muidugi keegi. Siis saabub Heiti Talvik, noor andekas särav ja purjus ja naiste lemmik, isegi Siutsu, ja luuletaja, andekam kui Barbarus. Ta on Barbaruse hea sõbra poeg. Siuts näeb Talvikut nagu ilmutust. Justkui oleks valgus saabunud, just see, mis tal Pärnus puudus oli. Heiti Talvik, ebamaine olend,

Siuts ja proua Parek joovad liiga palju vahuveini ja lobisevad noore Talvikuga, Poisule see muidugi ei meeldi. Kaks luuletajat lähevad tülli, Barbarus haarab

naljaviluks isegi püstoli, aga naised päästavad Talviku elu, katavad oma kehadega Talviku. Parek võtab Barbaruselt relva käest. Tehakse ühine lõpufoto. Millise lõpu? Hilda on närvis, tema peab fotoaparaadi nupule vajutama. Pärast pikemat instruksiooni saab ta sellega siiski hakkama. Alles köögis hakkab tal kergem. Vastutus oli liialt suur. Lihtne inimene ja fotoaparaat?! Pidu katkeb, kui kostab laevavile. See on sakslaste laev, mis lahkub Pärnust. Hitler kutsub omi tagasi isamaale!

Üheskoos minnakse sakslaste laeva vaatama, šampanjad kaasas. Siuts ja Talvik jäävad kogemata kahekesi teistest maha. Öösel on kõik teistmoodi, sa ei näe, sa tunned! Talvik on švipsis, Siuts palub Talvikul lugeda luuletust. Palub! Ja Talvik loebki oma imeilusa soneti. See kõlab nagu muusika. Siuts on üle pika aja lõpuks ometi õnnelik.

Päev pärast pidu saabub pohmell. Siuts ja Barbarus lähevad mere äärde jalutama. Sakslaste laev lahkub. Barbarus loobib seda kividega, ta ei salli sakslasi silmaotsaski. Siis minnakse koju tagasi, Siutsul sööb argipäev hinge seest. Ta ei taha sellist elu! Lõppude lõpuks, kes ta selline on, vana, üle neljakümne, lasteta naine, kellel pole tulevikku. Ainult kasvatab mingeid kuradi potililli ja loeb raamatuid. Barbarus ei oska lohutada, ta ei oska. Hilda saab sõimata, Barbarus samuti. Siuts ja Barbarus lähevad peaaegu kaklema, aga seekord tüli kuidagi laheneb, nutu ja naljaga pooleks. Nalja visatakse muidugi Hilda üle. Hildal on hea meel, et tast on kasu, muidu oleks siin päris õudne. Ja siis heliseb telefon! Pärnus! Barbarus võtab toru ja kuulatab tükk aega, kõne on vene keeles. Aasta on 1937.

Sama aasta lämmataval suvepäeval kohtub Johannes Vares Barbarus Kreekas N Liidu riikliku „TASSi korrespondendi“ Pjotr Izmestjeviga. Izmestjev teeb Poisule ettepaneku, millest ükski maailma luuletaja ei suudaks keelduda. Barbarus kutsutakse Moskvasse külla ja tema luuletused võiksid ilmuda Venemaal 100 000s tiraažis! Juhul, kui ta venelasi pisut aitab, kui aeg on käes. Ja ta peaks kolima Tallinnasse. Kui aeg on käes. Muud ei midagi. Poisu küll korraks kõhkleb, ta saab aru, et kui ta nõustub, siis taganemisteed enam ei ole. Aga revolutsioonid talle meeldivad ja Siuts tahab Pärnust ära, kas või Tallinnasse, kas või põrgu, ta tahab ära, ta on kõigega nõus! Liisk on langenud. Tulevased seltsimehed lähevad ujuma, võiduTürgi poole.

1941. aasta talv. Rong suitseb läbi öise metsa Venemaa suunas, ühes selle hämaras vagunis üritavad uinuda Siuts ja Hilda. Neid valvab NKVD leitnant Sergejev. Hilda tahaks magada, aga ei saa, nutt tuleb peale. Kogu aeg tuleb nutt

peale. Ta ei tea, kuhu nad lähevad. Siuts on kindel, et nad tapetakse ära, aga tal pole endast kahju, sest tal pole enam mõtet. Hilda rehkendab välja, et siis pole ka tal enam mõtet. Siutsu kõrvus kostab Poisu luuletus. Poisu võtab tal kätest kinni ja ...

... nad on tagasi Pärnus aastal 1939. See rong oli luupainaja, halb uni. Pärnus on endiselt kõik endine, tähendab päikseline. Poisu armastab teda, Hilda on kusagil siin ... ja siis heliseb jälle telefon. Kohe saabub ka helistaja ise, härra Izmetjev TASSist, kuigi Barbarus ei tahaks teda nähagi. Talle siiski meeldib Pärnus, aga Siuts ja... Tookord mere ääres said asjad ju selgeks räägitud, et juhul kui ... ja nüüd on see „juhul kui“ käes. Härra Izmetjevi tervis nõuab läbivaatust. Läbivaatuse käigus saab selgeks, et Stalin on närvis, sakslased on liikvele läinud, Poolas ja Tšehhis on asjad täbarad, on aeg tegutseda, on aeg Tallinnasse kolida. Kohe! Barbaruses ärkab veel patrioot, võetagu Tšehhi, Poola ja Prantsusmaa, aga mitte Eesti! Izmetjev lubab, et Eestit ei puudu keegi. Eesti saab hoopis vabaks ja ta tuleb ise appi Vareseid Tallinna kolima. Barbarusest saaks Eesti päästja, see on tema missioon! Hilda, me kolime ära, hüüavad Barbarused üle maja, ei tea ju, kus ta redutab. Hilda hoiab teises toas kõrvu kinni, ta ei taha Pärnust kuhugi minna. Kus nad seal Tallinnas elama hakkavad? Pärnus oli tal vähemasti oma tuba.

Izmetjevil on kõik vastused olemas. Poisu saab tohutut palka, mitte millegi eest, neil on korter Toompeal, seal on ka Hilda uus tuba. Kolimiseks on ette aetud veoauto asjadele ja must limusiin Barbaritele. Musti limusiine jätkub. Kogu eelmine elu koos telefoni ja arstiriistadega, mida Poisul tõenäoliselt enam kunagi vaja ei lähe, kolitakse veoautole. Eraldi auto saabub Siutsu kleitide jaoks, ainult et Tallinnas on ju uusi riideid vaja? Kõike saab, särab Barbarus, asugem ainult tee. Aga koer on kadunud! Barbarus vilistab, nagu jaksab, kuni Ferdinand kohale jõuab. Siis on Hilda kadunud, tema hüüdmine võtab veel rohkem aega, aaleb kuskil. Seekord nad Hildaga ei pahanda. Kõigil on pea pulki täis, ikkagi Tallinnasse sõit.

1940. aastal sõidab Ždanov rongiga Moskvast Tallinnasse, sööb pelmeene, pannkooki kalamarjaga ja joob külma viina peale. TASSi korrespondent Izmetjev tutvustab Ždanovile uut Eesti valitsust, mida juhivad keegi luuletaja Barbarus. Ždanovile teeb asi nalja, mis Barbarus, luuletaja? Pehme mees, tuhvialune, tutvustab Izmetjev. Ülejäänud valitsuse liikmed on kas lollid või joodikud. Ka üks Barbaruse sõber, Semper, on valitsuses. Barbarus ei saa ilma temata hakkama. Kuid ei ühtegi kommunisti, neist on ainult jama. Ždanov on rahul,

uurib Eesti maastikke läbi vaguniakna. Nii ilus loodus, ohkab ta, ja varsti on siin sõda. Rong jõuab Tallinnasse.

Varesed on end Toompeal sisse seadnud. Ametikorter on siiski ametikorter, asjadel on numbrid küljes. Hilda tunneb end väga ebamugavalt. Barbarusel on hilja mossitada, Siutsule meeldib. Ta läheb veel samal õhtul ooperisse! Poisu läheb Vene saatkonda instrueerimisele, ta kavatseb Eesti asja eest seista.

Kui Barbarus läinud on, kirjutab Siuts talle kirja, Siutsule meeldib nende uus Tallinna trükimasin. Siuts kirjutab naljatleva armastuskirja Poisikesele ja Poisikesele, siis läheb välja, kiri jääb masinasse. Hilda loeb, kiri on tema mõistes pornograafiline, ta häbeneb silmad peast välja. Ferdinand samuti.

Siuts läheb Toompealt alla linna, piimamannerg kaasas. Toompea on ilus, ilm on ilus. Siuts saab oma piima partei eripoest kätte. Ta läheb koju tagasi, vanalinnas on ilusad kohvikud. Ühes neist näeb ta Heiti Talvikut. Siuts läheb rõõmsalt Heiti juurde, aga Talvik reeturitega ei räägi. Pealegi on ta pruudiga. Pruudi nimi on Betti. Siutsule ei meeldi Betti ega Talviku jutt reetmisest ja punastest, ta lajatab piima kohvikupõrandale maha. Keegi ei julge midagi öelda. Ja Poisu ei ole reetur, ei ole! Arvatagu, mida tahes.

Sama päeva õhtul siseneb Barbarus Tallinnas Vene saatkonna hoonesse luuletaja Barbarusena ja väljub sealt 24 tundi hiljem, vist küll ühes tükis, aga juba seltsimees Varesena. Kui ta koju jõuab, ei tunne Siuts teda ära. On justkui Poisu, aga midagi on valesti. Ooper „Boris Godunov“ oli muidu hea, Siutsule meeldis, ainult, et...

Mõni aeg hiljem viib Ždanov Varese isiklikult oma autoga Kadriorgu kohtuma president Pätsiga. See ei ole meeldiv reis, väljas on palav, Ždanovil on pohmell, aga viin on otsas, keegi oinas on töölisel loosungitega tänavale ajanud, need jäävad autole jalgu. Barbarus istub nagu nukk taga, muretseb, kas Päts teda üldse peaministriks tahab. Ždanov teab õiget vastust, ta oskab inimesi veenda, ka Pätsi. Barbarus sai ju sellest Vene saatkonnas aru?

Samal ajal on president Kadriorus oma lossis ülimustas meeleolus. Tal on podagrahoog ja ta nägi öösel halba und, justkui oleks härg ta soolikates puskinud. Barbarusel on ka pidevalt sarnased õudusunenäod. Aeg on vist selline. Presidendiga on koos tema kantseleiülem Tambek, imeline inimene, justkui perekonna liige, ja kolonel Grabbi, kes vastutab lossi valve eest. Lossi akna tagant kostab tööliste hääli. Päts läheb rõdult rahvast tervitama, aga need röögivad „Päts maha!“. Ei ole just tavaline tööpäev, aga ilm on küll ilus, mis see

kuupäeva oligi? 21. juuli 1940. See kuupäev jääb meelde. Töölisi on vist hoolega kogutud, muidu neid Eestis niipaju polegi, Venemaalt on juurde toodud. Ždanovi auto sõidab hoovi. Ždanov siirdub joonelt lossi.

President Päts ja tema kantseleiülem Tambek kuulevad koridoris ebatavalist kära. Leitnant Grabbi lubab Ždanovi maha lasta, kui too sõna ei kuula. Tambek päästab lolli peaga Ždanovi elu. Hiljem mõistab, et ilmaasjata. Ždanov marsib Pätsi kabinetti sisse ja järgneva stseeni jooksul kästakse president Pätsil moodustada Ždanovi valitsus, mille eesotsas on keegi Vares Barbarus, Pärnu luuletaja. Kui Päts üritab vaielda, veenab Ždanov ta ümber, täpselt, nagu lubas. Ta räägib Pätsile tema enda unenäost, kuidas härg puskis ta soolikates ja Päts võtab aru pähe. Tambek tahaks nüüd juba ise Ždanovi tappa, ka Grabbi ootaks käsku, aga seda ei tule. Päts üritab heaga, ta on juba vana mees, tervis jukerdab, lapselapsed ootavad vanaisa koju. Ždanovi järel ilmub presidendi kabinetti väga närvis Barbarus, tal on peaministri vanne paberitükile kirjutatud. Väriseva häälega loeb ta selle ette ja Eesti valitsus ongi paigas, seltsimees Vares on nüüdsest peaminister, ainult et Ždanovi portfell on kadunud. Päts peab tükk aega roomama, et seda leida, Barbarus ka. Pätsiga koos kotti otsides lubab Barbarus seista Eesti asja eest. Salaja!

August 1941. Barbaruste Toompea ametikorteris käib tihe sebimine. Siuts valmistub Moskva reisiks, dušitab, keerleb peegli ees ja meigib. Neil on valminud värsked fotod parteipiletitele. Barbarus ei taha kõigest sellest kuuldagi, parteist ka mitte, mis partei, Barbarus tahaks tagasi Pärnusse, ravima ja luuletama. Põrgu kõik! Siutsu sellised lükata-tõugata mehed ka ei huvita. Barbarus pistab Siutsu peale röökima, Siuts lukustab end oma tupp, Poisu jääb oma tegude üle järele mõtlema. Saabuvad Semperid, kes üritavad olukorda lahendada. Aga küll nad on stiilselt riides, Aurora on moodsas kleidis ja Asm, vana sõber, elegantses ülikonnas. Barbaruse tuju paraneb, Semperitel on siiski stiili. Nad laskuvad Toompealt raudteejaama, kus Barbaruse isiklik rong ootab käsku lahkumiseks.

Moskva delegatsiooni kuuluvad Semper, Barbarus, Andresen ja äsja vangist pääsenud Johannes Lauristin, Lauristin on värskel nähtus, silindris kommunist. Selgub, et Semper on oma silindri Barbaruse juurde unustanud. Aurora tormab mäest üles Toompeale kübara järele, ja kohe alla tagasi, Barbarus hoiab niikaua rongi kinni. Rahvas perroonil mõnitab neid miskipärast. Rahvas on tänamatu! Aga rong läheb ju tulevikku, täpselt ei tea muidugi keegi, millisesse.

Rongi luksusvagnis käib selles osas arutelu. Eestit ootavat ees Mongoolia variant, välispoliitika jääb osalt Moskvasse, aga Eesti on ikkagi iseseisev riik.

Kellele see ei meeldiks? Barbarus ja Andresen ju teavad, neil on Moskvas käsi sees. Rahvas lihtsalt ei taju olukorda. Korgitakse lahti kõige paremad veinid, suupistetega koos loomulikult. Jõutakse Moskvasse.

Tagasiteel istub rongis justkui teine seltskond, mornid ja vaiksed mehed. Kogu elegants on haihtunud, seltsimehed on ühesugustes parteiülikondades, nagu sunnitöölised, ja vaikivad mõrult. Kõik on veidi Lauristini moodi. „Kelneriks“ on Sergejev, KGB mundris ohvitser. Sergejev toob seltsimeestele pudeli viina ja sakuskat. Semper joob otse pudelist.

Siber, Nõukogude tagala 1943. Rong kihutab läbi talvise metsa Siberi poole. Barbaruse Siberi „Kadrioru lossiks“ on barakitüüpi ühikas, kus ta toanaaber on loomulikult sõber Semper. Toas on kõik on lihtne, raudahi, teekann, metalltops, raudvoodid. Siber mis Siber. Õnneks on ENSV peaministril siiski erivarustus, paremad konservid ja Heres. Seda nad koos joovadki õhtust õhtusse, ja unistavad Pärnust. Seina taga joriseb keegi tüütult laulda, see on noor koorijuht Gustav Ernesaks. Õhtul kogunevad eestlased kultuurimajja kooriproovi. Tuleb dirigent Ernesaks, suits ees, noodid kaenlas, hakkab imelikult urisema, justkui ürgmees, mingil hetkel saab urinast „Mu Isamaa on minu arm“

...

1945. Tallinn, raadiomaja. Barbarusel on kavas raadios esineda kõnega võidust Suures Isamaasõjas, kui studiosse tuleb Siuts, viskab koni põrandale maha ja röögib talle kõrva, et Heiti viidi ära. Barbarus ei saa millestki aru, aga Siuts saab! Heiti Talvik viidi Siberisse. Siuts on hüsteerias, ta ongi viimasel ajal hüsteerias, nad tülitsevad helimehe juuresolekust hoolimata, lõpuks lööb Poisu Siutsu näkku. See pole valus. Siutsu pole kunagi löödud, valu ei loeks ka midagi, ta lihtsalt ei tunne enam midagi. Ta ei suuda nuttagi. Poisu ju armastab Siutsu, ta lubab, et läheb Moskvasse otse Stalini juurde ja korraldab selle Heiti asja ära!

29. november. 1946. Kordub esimene stseen. Kohvikannu kaas väriseb, sest Hilda käed värisevad. Toimub hommikusöök, enne Barbaruse surma. Hilda vaatab õnnetult pealt, kuidas Vareste elu on karile jooksnud. Ilus elu on saamas viletsat lõppu. Siuts on närvpundar, Barbarus pole parem, ta on äsja haiglast tulnud. Ja Heiti Talvik on Siberis suremas. Barbarus pole millegagi hakkama saanud. Suits läheb poodi ja hetk hiljem kuuleb Hilda püstolipauku.

Siuts on oma pimedas magamistoas ega saa uinuda, ammu pole enam saanud. Rotid jooksevad toas ringi, Siuts näeb luupainajaid. Barbarus istub ta voodi servas, hoiab käega südamest, ta särk on üleni verine, kas see on unenägu või

päris, ei saa aru, Siuts ärkab. Barbarust voodiserval ei ole, aga Siutsu käed on verised! Isegi Hilda näeb proua verised käsi. Siuts neelab alla kõik unerohutablid, mis tal kodus on. Ta on neid kogunud terve purgitäie.

Klaus ja Tähemaa pakivad elutu Siutsu kokku, nii nagu kunagi Barbaruse, ja viivad surnukuuri. Kõik on sama, ainult, et proua on kõvasti kergem. Surnukuuris on aega arutleda, et inimene pidi 21 grammi kergemaks minema, kui sureb, see olevat hinge kaal. Ainult et pole kindel, kas hing on olemas, vähemasti ei tohi sellest rääkida. Tsss! Kui Klaus ja Tähemaa on lahkunud ja saabub vaikus, tõusevad Siuts ja Barbarus „hauast“. Barbarusel on endiselt särk verine, Siuts on kaame nagu laip, ta ju ongi. Poisu loeb talle viimase luuletuse. See on üks ilusamaid, mis ta on Siutsule kirjutanud. Siuts on näost nii kaame ja siis nad hajuvad öösse.

Andresen tuleb veel korraks Poisu korterisse asju üle vaatama. Asjade hulgas on ka Hilda. Andresen tahab veenduda, et kõik on hästi. Ta käsib Hildal kõigest vaikida. Nagu poleks Poisut ja Siutsu kunagi olnud, nagu poleks üldse kunagi midagi olnud. Tuleb olla vait kui haud. Hilda peab ka endast vaikima. Ka teda pole kunagi olnud.

TEGELASED

BARBARUS

Barbarus on anarhist, sotsialist, kommunist, luuletaja, Siutsu mees Poisu, rikas arst, altruist, snoob. Barbaruse sees on terve hulk erinevaid Barbarusi, väikseid, suuri, suuremeelseid, kadedaid. Loomult on Barbarus tore särav inimene, kes tassib endaga kaasas lapsepõlve nagu me kõik, aga tema eriti. Kooli ajal pidi ta tingimata oma nime Barbaruseks muutma, sest Vares kõlas liiga tavaliselt. Selle nahka ta elu läkski. Ta polnud rahul sellega, mis ta oli, aga ega ta päris täpselt ei teadnud ka, mis ta tahab. Igatahes Eesti ega eesti keel ei olnud ta lemmikud. Talle meeldis Venemaa ja vene keel. Tartu ülikool Barbarusele ei sobinud, ta läks õppima hoopis Kiievisse. Seetõttu oli ta venelastele lihtne saak. Pärast Vabadussõda sai ta Eesti riigilt Vabadusristi, aga ei võtnud seda vastu. Kui selgus, et ordeni juurde käib ka tasuta bussisõit, läks ta ordenile järele. Ta reetis Eesti riigi, aga oli samas enda arust Eesti patrioot, ei teagi, millele ta lootis. Tollal olid paljud kunstnikud venelaste konksu otsas, Stalin teadis, kuidas nendega käituda. Pool Euroopat, Picassoga eesotsas, käis enne sõda Venemaalt läbi. Ja ka hiljem pärast sõda on Euroopa Venemaad imetlenud, eriti tema hinge. Nii et Barbarus pole midagi erandlikku. Ta oli täiesti tavaline Euroopa „illusionist“, kes tahtis vaid head, ja armastas pööraselt oma naist. Kahjuks läks aga kõik väga halvasti. Tänapäeva Barbarus istuks arvatavasti Euroopa parlamendis, kaitseks Eesti venelaste õigusi, aga poes käiks ikka Pariisis. Nii et kust ka ei vaata, reetur! Teisest küljest ikkagi inimene, kellelegi ei sooviks tema saatust.

SIUTS

Siuts oli Barbaruse pead pöörav kael, kange naine, kes teadis mida elult tahta. Ta oli pärit Narva töölis perekonnast. Barbarus kolis ta Pärnusse, aga Pärnu jäi talle väikseks. Kui sul on kõik olemas, siis muutub elu mõttetuks. Nagu kuldkalal, kelle käest kalamees muudkui küsib, mida sa veel tahad? See võib hulluks ajada. Kui sul pole muud kui potililled ja raamatud, kleidid ja kübarad, siis algavad peavalud ja muud jamad. Kui Semperid Barbarustel Pärnus külas käivad, siis on Tartu uudised nagu värske õhk lahtisest aknast. Siuts põgeneks koos nendega hea meelega Tartusse. Heiti Talviku ilmumine teeb asja ainult hullemaks, Siuts oleks nagu kohtunud ilmutusega Tallinnast. Elu on mujal! Aga ta armastab oma Poisut. Neil on kirk, neil on seks, aga ometi ta ohkab. Siuts ohkamine vallandab

laviini, mida enam kinni pole võimalik hoida. Ja ongi väga kurb lõpp. Kui Siuts poleks filmi alguses ohanud, oleks nad arvatavasti Rootsi paadi peale jõudnud ja Barbarus oleks Stockholmis oma praksise avanud. Siuts tõmbas lihtsalt vale kaardi. Aga ega teda ei huvitanud ka. Ta tahtis iga hinna eest Pärnust ära, ainult hinda ta ei aimanud.

ASM EHK JOHANNES SEMPER

Asm on Barbari parim ja ka ainus sõber. Barbarusel on ju kedagi vaja, kellega tennist mängida, kellega prantsuse keelt rääkida, kellega reisidel käia. Semper sobib ideaalselt, haritud, lojaalne ja mõnus sõber, kes taipab nii mõndagi moest, heast veinist ja kirjandusest. Am on Barbaruse aken suurde ellu Tallinnasse ja Tartusse, kus käib kirjandus-, teatri- ja kunstielu. Barbarus võis olla küll anarhist, aga kunstiinimene oli ta kindlasti. Kunst ja lapsepõlv ühendasid Asmi ja Barbarust, hiljem muidugi ka kommunistlik partei. Praegusel ajal me mõistaksime sellise kollaboratsionisti nagu Semper kindlalt hukka, ja õigesti teeksime, ainult et meil pole aimugi, kuidas me ise „punastes oludes“ käitüksime. Semper oli kohaneja, Barbarus oli selle mõttes ausam, et ta ei pidanud vastu, laskis end maha. Semper aga oskas Nõukogude võimust kõik kasuliku välja pigistada. Tavaline kameeleon.

AURORA SEMPER

Asm ja Aurora on mõnes mõttes ideaalpaar. Mõlemad väga haritud, peened inimesed, kelle suur armastus oli Prantsusmaa ja Pariis. Aurora oli pärit Tartu rikkast perest. Selliseid tüdrukuid õpetatakse juba lapsena klaverit mängima ja võõrkeeli rääkima. Et maailm oleks lahti! Ja oligi. Aurora ja Asm muudkui reisisid, kui vähegi võimalik, ja suviti külastasid Barbarusi. Siuts pidi Aurorale olema ideaalne kaaslane, ühised huvid, muusika ja kunst ja raamatud, ühised mehed. Semperid ei pidanud oma elustiili ka pärast Vene võimu ajal muutma. Reisisi aga edasi, käidi isegi Pariisis nooruspõlve radadel. Ülejäänud nõukogude inimesed võisid Pariisist vaid unistada. Nõukogude võim hoidis oma kunstnike ja need hoidsid oma võimu vastu! Semper imestas väga 1950. aastal, kui end rahvavaenlaste nimekirjast leidis. Ta ju armastas Nõukogude võimu! Nii et kunstnike ja kirjanike puhul ei saa milleski kindel olla, seest punased, pealt valged või vastupidi. Ülejäänud, nagu Heiti Talvik, ei jäänud lihtsalt ellu.

HILDA

Tema õige nimi oli Hilda Janson. Nagu loos kirjas, Hildat „ei olnudki“. Tema sünniaasta pole teada, samuti puuduvad andmed surma kohta. Ometi on Hildal keskne koht perekond Barbaruse elus, ainult et teda ei pandud tähele. Barbarused võtsid ta endaga hauda kaasa.

HEITI TALVIK

Luuletaja. On nähtus eesti kultuuris. Betti Alveri mees. Heiti tuleb tuppa ja tuba saab valgust ja selgust täis nagu Juhan Liivil. Selliseid inimesi tuleb ette harva, aga nad on olemas. See on eriline inimlik, kes justkui ei olekski Maalt pärit. Kui nendega hoolimatult ümber käiakse, purunevad nad kildudeks.

JOHANNES LAURISTIN

Johannes Lauristin oli kommunist ning proletaarne kirjanik. Ametliku versiooni järgi Lauristin hukkus 1941. aasta augustis Tallinnast evakueerumisel eskaadrimiiniristlejal Jakov Sverdlov. Kahtlustatakse, et venelased lasksid ta maha.

ANDREI ŽDANOV

1940. aasta juunipöörde ajal Ždanov Stalini eriesindaja Tallinnas ning juhendas Eesti kiiret annekteerimist, organiseerides „rahvavalitsuse“ võimule seadmist ja „vabade valimiste“ korraldamist.

PJOTR IZMESTJEV

Pjotr Izmestjev oli TASSi korrespondent ja Nõukogude Liidu luureagent, kes külastas Johannes Vares-Barbarust 1939. aasta suvel Pärnus. Võimalik, et tegemist oli esimese kontaktiga Vares-Barbaruse ja Nõukogude Liidu luureagendi vahel, võimalik, et Vares-Barbarus oli Nõukogude Liidu luure huviorbiidis juba varem.

KONSTANTIN PÄTS

Eesti Vabariigi president. Osad peavad äraandjaks, teine osa aga märtriks. Pärast Eesti okupeerimist 1940. aastal vabastati Päts ametist, vahistati ja küüditati koos perega Venemaale, kus teda ootas ees 16 aastat vintsutusi erinevate kinnipidamisasutuste vahel, kuni ta suri.